

Espies i amors en temps de guerra freda

Ian McEwan

Operació Caramel

Traducció d'Albert Torrecasana
Anagrama/Empúries, Barcelona, 2013
333 pàgs.

Ian McEwan és un autor que fa que el lector se senta còmode; pot commoure'l amb un drama delicat com *A la platja de Chesil* i amb una tragèdia com *Expiació*, o fer-lo riure amb *Solar* —alta comèdia—, però no l'abandona mai en un terreny inhòspit: és un narrador que acompanya i no és condescendent, que et tracta amb el respecte d'un còmplice. En *Operació Caramel*, qui parla és Serena Frome, voraç lectora de tot el que cau en les seues mans —des de literatura barata a grans clàssics— que als vint-i-dos anys treballà en el servei secret britànic en una missió de la qual no va eixir del tot indemne: amb l'Operació Caramel, l'MI5 subvencionava, a través d'una fundació cultural fictícia, un grup d'escriptors que se suposava que havien de servir, sense saber-ho, de contrapès a la tolerància i fins i tot simpatia que inspirava el comunisme: «en el context de la vida i la política estudiantils, només es percebia com un fet una mica desagradable». Són els anys seixanta i setanta, plena guerra freda, quan una crisi profunda assola Gran Bretanya: vagues provocades per la inflació, talls d'electricitat, el terrorisme de l'IRA. Però, com diu Serena Frome, «Cambridge estava si fa no fa com sempre» i la jove universitària, amb una maleta plena de llibres i un amant entrat en anys que l'adora i que «no amenaçava mai de deixar la dona», sent que podria menjar-se el món.

Amb mestria de gran escriptor, McEwan tiba els límits dels gèneres de ficció, però sense arribar a trencar-los; si *Solar* era una sàtira amb elements de thriller, *Operació Caramel* té estructura de novel·la d'espies però, sobretot, és una història d'amor: primer, la de Serena i Tony, l'home que introdueix la xica en el cercle de l'MI5 i gràcies al

ment amables; una amabilitat enginyada per trencar aquella flaubertiana «tranquil·litat de l'ambient que ha acabat fins i tot amb la possibilitat de la tristesa».

Esmolada contraposició entre els finals feliços i asèptics —retrats del perfecte autòmat emocional— en què es resolen les «històries d'amor» —o millor, d'intendència conjugal— i l'agror amb què ens sorprenen els desenllaços de les que giren entorn al solatge familiar de cada individu —«El vaticini» i «Record emergent» semblen parits la mateixa tarda. Personatges absorbits en la representació de conviccions massa dures o d'experiències massa toves, malden per transmetre's —com la pobra víctima d'«Un món opack»— i no desaparèixer del tot. Sánchez-Mústich aconsegueix un equilibri entre penes que fan riure i riures que fan pena que converteix aquest recull en un exercici de lectura activa en el qual no et pots acabar d'acomodar en cap moment. La comoditat, o el confort, són bons atributs a l'hora de triar un matalàs i no pas un altre; amb un llibre també hauria de ser així, però en la lògica inversa: aquell que sentim que fa de bon adormir-s'hi, deixem-lo a la seva postada.

Com a bona teranyina, el nus d'*Ara et diré què em passa amb les dones* no es troba en cap dels seus extrems, sinó al bell mig del *textum*. Al setè conte de l'índex hi batega un manifest estètic que trobarem circulant per cadascuna de les inflexions narratives que l'envolten. Rere l'enigma d'«El triangle» —que, com el reflex de la muntanya, reproduïx la mentida «amb una bellesa geomètrica»— no hi ha sinó el de la comunicació literària. Una conductora que agafa el paper de l'escriptura, un guia —*Gaudenci!*— que furta el paper de la veu poètica, i uns turistes ociosos que, amb una curiositat incandescent, prenen el paper de lectors. Metàfora de la construcció del *textum* n'és, també, el vidre que manté en contacte els tres vèrtexs de «La santa pagana»: «tu», «jo», «ella». La veu, el cos i l'altra articulats per una «barrera definitivament inestable» on cadascú s'hi estampa a la seva hora. La burla suprema és: si els ulls del maniquí són «els més humans que mai has vist», què coi has estat mirant en tot aquest trajecte? A qui has estat seguint?

Jordi Puig i Ferrer

qual ella «coneixia els esforços amb què s'havia bastit la civilització occidental, per molt imperfecta que fos»; després, el romanç amb Tom Haley, l'autor novell que l'atractava agent «ha reclutat» perquè amb els seus textos contrareste la propaganda prosoviètica. Haley, un dels personatges que sustenta tot l'entramat, no apareix fins més enllà de la pàgina 100, arriscada acrobàcia de què McEwan no solament ix ben parat, sinó sobre la qual s'hi permet ironitzar. Com diu Martín Schifino, és com si una obra de John Le Carré es transformara en una de Jane Austen.

I és que la literatura és un altre dels filons de McEwan: els contes de Haley que Serena llig abans de conèixer-lo i que la sumeixen en un grau d'intimitat amb ell —pensaments sobre el sexe i l'engany, sobre l'orgull i el fracàs— que intueix que s'esmicolarà així que facen la primera encaixada; la vanitat sense fi dels autors superbament retratada en l'escena del primer encontre; la paròdia genial de la crítica —la xica no sap quan ni com llegir a Haley les ressenyes negatives—; i, en general, tot un seguit de qüestions metaliteràries més o menys iròniques —«les novel·les sense personatges femenins eren un desert exànime»—, perfectament trenades en l'argument.

En aquesta complexa trama d'intrigues, conflictes socials i reflexions sobre la lectura i l'escriptura, McEwan dibuixa els trets de dues generacions enfrontades: la dels pares —i l'amant que cinquanteja—, gent d'ordre que havia lluitat en alguna guerra, homes amb encant que «es prenién els plaers seriosament —el vi, el menjar, la pesca, el *bridge*...—»; i la dels fills, rebels sense causa que volien destruir-ho tot, com Lucy, la germana de Serena, «la més escandalosa, exuberant i agosarada» que «s'havia deixat convèncer molt més que jo pels alliberadors anys seixanta» i que en patirà les conseqüències. McEwan pobla aquest bigarrat escenari d'individus que sovint humanitza d'un traç —«les explicacions psicològiques li provocaven una aversió molt anglesa»; «fill únic, internat masculí: no sabia adreçar-se a les dones quan anaven mal dades»—, figures que rarament es deixen atraure pel buit. Amb McEwan, s'agraeix la complicitat d'algué que prefereix el somriure a la ferida.

Arantxa Bea